

O potrzebie edukacji zdrowotnej kobiet

W świetle badań
społeczno-pedagogicznych

NR 3024

O potrzebie edukacji zdrowotnej kobiet

W świetle badań społeczno-pedagogicznych

Redakcja naukowa

Joanna Bulska

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

Redaktor serii: Pedagogika
Anna Nowak

Recenzent
Wioleta Danilewicz

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – na stronie internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Na okładce kolaż inspirowany obrazami *Wiosna i Lato*
z cyklu *Pory roku* (1896) Alfonsa Muchy

Redaktor Agnieszka Plutecka

Projektant okładki Paulina Dubiel

Redaktor techniczny Barbara Arenhövel

Korektor Lidia Szumigała

Łamanie Małgorzata Wasil

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2143-1

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 11,5. Ark. wyd. 14,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 22 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Joanna Bulska</i>)	7
Izabela Kopernok	
Znaczenie wykształcenia kobiet w przygotowaniu do roli matki	13
Agnieszka Mężik	
Niepłodność kobiet w wymiarze psychospołecznym – nadzieje i zagrożenia	43
Klaudia Zoń	
Antykoncepcja w opiniach i doświadczeniach młodych kobiet	57
Anna Hanak	
Udział matek w procesie terapii dziecięcych zaburzeń mowy	71
Monika Pawletko	
Styl życia kobiet w trakcie leczenia raka piersi i po jego zakończeniu	87
Roksana Gogol	
Samopoczucie kobiet hospitalizowanych a arteterapia	111
Karolina Noworyta	
Samopoczucie kobiet poddających się zabiegom odmładzającym a zdrowie	129
Katarzyna Młynek	
Wieloaspektowe promowanie zdrowia w opinii kobiet	149

Joanna Bulska

Zamiast zakończenia. Świadomość zdrowotna i umiejętności życiowe kobiet w świetle problemów zdrowia psychospołecznego – wybrane aspekty 165

Summary 183

Резюме 184

Wprowadzenie

Prezentowane w niniejszej pracy zagadnienia mają charakter interdyscyplinarny i mieszczą się w kręgu zainteresowań **pedagogiki zdrowia**, która wykorzystuje wiedzę z zakresu różnych dziedzin nauki, a przede wszystkim łączy elementy: pedagogiki społecznej, socjologii zdrowia i choroby, medycyny społecznej, psychologii zdrowia oraz polityki społecznej. Przedmiotem badań i analiz pedagogiki zdrowia jest szeroki zbiór zainteresowań teoretyczno-praktycznych, do których można zaliczyć takie czynniki, jak: „społeczno-środowiskowe uwarunkowania zdrowia i choroby, wieloaspektowe i wielosektorowe działania środowiskowe (instytucjonalne i pozainstytucjonalne) na rzecz zdrowia różnych grup społecznych oraz badanie i ewaluacja procesu edukacji zdrowotnej (wychowania i kształcenia) ukierunkowanej na doskonalenie zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego oraz umiejętności życiowych sprzyjających zdrowemu stylowi życia i poprawie jakości życia w każdym okresie życia człowieka celem projektowania pedagogicznych (w tym edukacyjnych) działań kompensacyjnych na rzecz jednostki i środowiska, wykorzystywanych także w pracy socjalnej”¹.

Z punktu widzenia pedagogiki zdrowia jako subdyscypliny pedagogiki w prezentowanym opracowaniu analizie zostały poddane wybrane problemy zdrowotne kobiet powiązane z **edukacją zdrowotną jako kluczowym komponentem promocji zdrowia**, która może odgrywać ważną rolę w zapobieganiu wielu chorobom bądź w ich leczeniu. Przeanalizowano również wybrane działania społeczne powiązane ze zdrowiem i z chorobą. Dzięki wyposażeniu w odpowiednie kompetencje uzyskane

---

¹ E. SYREK: *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008, s. 21.

w procesie realizacji edukacji zdrowotnej² kobieta może świadomie dokonywać zmian i wyborów własnych zachowań zdrowotnych oraz wpływać na środowisko, w którym żyje. **Podnosząc poziom samoświadomości zdrowotnej i niezbędnych w tym względzie umiejętności** w różnych warunkach życiowych, może przyczynić się do wzmocnienia swego zdrowia.

W Światowej Deklaracji Zdrowia, zajmującej się problematyką zdrowotną, na 51. Światowym Zgromadzeniu Zdrowia w maju 1998 roku potwierdzono, że **zdrowie** jest jednym z podstawowych praw jednostki ludzkiej; podkreślono, że „zmniejszenie nierówności społecznej i ekonomicznej może nastąpić poprzez poprawę zdrowia całej populacji”³. Należy zdać sobie sprawę z faktu, iż zdrowie jest bogactwem społeczeństwa i nie jest stanem normatywnym, wobec czego należy o nie dbać. Tylko zdrowy człowiek „ma większe szanse na samorealizację, satysfakcjonujące pełnienie ról społecznych, czy też dobrą adaptację do zmian środowiska. Jedynie zdrowe społeczeństwo może tworzyć dobra materialne i kulturowe oraz zapewnić rozwój społeczny i gospodarczy”⁴. W literaturze przedmiotu odnajdujemy wiele sposobów interpretowania pojęcia zdrowia. Warto poddać analizie upowszechnioną definicję – przyjętą przez Światową Organizację Zdrowia w momencie jej powołania do życia w 1948 roku – gdzie **zdrowie** określone jest jako „stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego, a nie tylko brak choroby lub niepełnosprawności”⁵, co oznacza, iż w omawianej kwestii nie powinniśmy koncentrować się na chorobie i jej zwalczaniu, ale na samym zdrowiu i jego wzmacnianiu. Powołując się na współczesne i nowoczesne koncepcje zdrowia i jego promowanie, należy podkreślić, że jest ono dla nas wartością, warunkiem, zasobem oraz prawem każdej istoty żywej. Stanowi **wartość** dla każdej jednostki ludzkiej, ponieważ dzięki niemu możemy rozwijać się i realizować swoje aspiracje i potrzeby oraz chronić i kształtować lokalne środowisko swego życia i działalności: zabawy, uczenia się, pracy i wypoczynku; zdrowie jest również **warunkiem**, czyli środkiem codziennej egzystencji i poprawy jej jakości; stanowi także **zasób** dla społeczeństwa, ponieważ tylko zdrowe społeczeństwo może wytwarzać dobra materialne zgodnie z podstawowymi zasadami ekorozwoju oraz kreować wytwory kulturowe

---

² Zob. J. BULSKA: *Budowanie kompetencji zdrowotnych ludzi w środowisku ich życia. Propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla rodziców*. Toruń: Akapit, 2008.

³ *Zdrowie 21. Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku*. Tłum. J.B. KARSKI. Warszawa-Kraków: Vesalius, 2001, s. 11.

⁴ *Narodowy Program Zdrowia 2007–2015*. Warszawa: Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, 2007, s. 10.

⁵ *Ibidem*.

z uwzględnieniem podstawowych potrzeb psychospołecznych człowieka⁶; jest **prawem** każdego człowieka – w Światowej Deklaracji Zdrowia w 1998 roku potwierdzono „poparcie dla zasady przyjętej w Konstytucji WHO, że posiadanie możliwego do uzyskania stanu zdrowia jest jednym z podstawowych praw każdej istoty ludzkiej”⁷. Interpretacje omawianego pojęcia odnajdujemy w dokumentach międzynarodowych, w których podkreśla się znaczenie zdrowia w systemie wartości człowieka i związek jego jakości z podejmowanymi na poziomie państwowym oraz lokalnym decyzjami. Zdrowie jednak ocenia się z perspektywy przeciętnej długości dalszego trwania życia, ponieważ najbardziej wiarygodnym kryterium stanu zdrowia populacji są wskaźniki umieralności.

Stan zdrowia kobiety zależy od wielu wzajemnie powiązanych czynników. Nie ulega natomiast wątpliwości, iż w dużym stopniu jest uzależniony od indywidualnego postępowania – **od stylu życia w ok. 50%**. Sami zatem często decydujemy o swoim zdrowiu i podejmujemy **zachowania mu sprzyjające** (prozdrowotne, pozytywne) lub **zachowania zagrażające** (antyzdrowotne, negatywne)⁸. **W ok. 20% zdrowie zależy od środowiska fizycznego** (naturalne oraz stworzone przez człowieka) i **społecznego życia, pracy, nauki, w ok. 20% od czynników genetycznych, a od działań służby zdrowia w ok. 10%**⁹.

Znaczącą rolę w rozwijaniu polityki zdrowotnej, sprzyjającej dokonywaniu przez ludzi wyborów korzystnych, przypisuje się politykom, administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjom pozarządowym i oczekuje się działań dostosowanych do potrzeb społeczeństwa w celu poprawy sytuacji zdrowotnej. **Niepokojące** zatem wydają się **podejmowane rozwiązania zmierzające do poprawy stanu zdrowia ludności Polski**. Z raportu wykonanego przez Grupę Roboczą na rzecz Innowacji w Opiece Zdrowotnej w 2008 roku dowiadujemy się, że wydatki na ochronę zdrowia w naszym kraju, zarówno w przeliczeniu na jednego mieszkańca, jak i jako procent PKB, należały do jednych z najniższych w krajach Unii Europejskiej. Pogłębiła się różnica pomiędzy nakładami w Polsce a średnim poziomem nakładów na zdrowie w państwach Wspólnoty. Również udział kosztów na hospitalizację w wydatkach na

---

⁶ E. SYREK: *Zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000, s. 41.

⁷ Deklaracja przyjęta w maju 1998 r. na 51. Światowym Zgromadzeniu Zdrowia. Była podstawą opracowania nowej strategii działań na rzecz zdrowia w 1999 r. w Europejskim Regionie WHO Zdrowia dla Wszystkich w XXI wieku – *Zdrowie 21...*

⁸ L. WASZKIEWICZ: *Zagadnienia polityki zdrowotnej*. W: *Zdrowie w medycynie i naukach społecznych*. Red. B.T. KULIK, I. WRÓŃSKA. Stalowa Wola: Oficyna Wydawnicza Fundacji Uniwersyteckiej, 2000, s. 81.

⁹ *Narodowy Program Zdrowia 2007–2015...*, s. 10.

ochronę zdrowia był niższy niż w większości tych krajów. Udział wydatków na leki okazał się wysoki, przy jednocześnie niskim udziale środków publicznych¹⁰. Z kolejnego raportu, który powstał dwa lata później, także wykonany przez Grupę Roboczą na rzecz Innowacji w Opiece Zdrowotnej 2010, dowiadujemy się o nadal istniejącej potrzebie dofinansowania systemu ochrony zdrowia w Polsce w celu modernizacji infrastruktury, poprawy wyposażenia, kształcenia kadr oraz zróżnicowanego stosowania nowoczesnych i skutecznych metod terapii¹¹.

Prezentowana Czytelnikowi książka powstała dzięki współpracy z moimi magistrantkami, które podjęły trud przybliżenia zagadnień dotyczących aktualnych trudności związanych ze zdrowiem kobiety. W niniejszej pracy poruszany jest problem znaczenia wykształcenia w przygotowaniu kobiety do roli matki. Kwestie związane z zagrożeniami zdrowia wynikającymi z chorób cywilizacyjnych omawiane są w kontekście choroby społecznej, jaką jest niepłodność kobiet. Natomiast terapię dziecięcych zaburzeń mowy przedstawiono pod kątem wiedzy i zaangażowania matki w proces leczenia. Podejmując niezwykle trudne kwestie z zakresu zdrowia psychospołecznego, zaprezentowano wyniki badań dotyczące stylu życia kobiety w trakcie leczenia raka piersi i po jego zakończeniu oraz odnoszące się do samopoczucia kobiet hospitalizowanych, z uwzględnieniem arteterapii. Przedstawiono także wpływ zabiegów kosmetycznych na samopoczucie kobiety oraz zaprezentowano postawy antykoncepcyjne młodych kobiet. Opisano opinie kobiet na temat zakresu i znaczenia wybranych działań prozdrowotnych w różnych instytucjach służby zdrowia lub jednostkach mogących upowszechniać edukację zdrowotną. Na zakończenie, podsumowując, dokonano próby przeglądu wybranych dylematów zdrowotnych, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia kobiet oraz wpływać na jakość ich funkcjonowania w środowisku społecznym.

Omawiane zagadnienia wiążą się z bieżącymi i ważnymi problemami społecznymi odnoszącymi się do **zdrowia** oraz zmuszają do refleksji nad tym, jakie działania należy podjąć, aby poprawić zdrowotność kobiet w Polsce. Istnieje wiele sposobów rozwiązań proponowanych w raportach wykonanych przez Grupę Roboczą na rzecz Innowacji w Opiece Zdrowotnej. Jednym z nich jest **wprowadzenie szeroko pojętej edukacji zdrowotnej kobiet**.

---

¹⁰ B. WOJTYNIAK, J. STOKWISZEWSKI, W. SEROKA: *Wybrane aspekty sytuacji demograficzno-społecznej*. W: *Sytuacja zdrowotna ludności Polski*. Red. B. WOJTYNIAK, P. GORYŃSKI. Warszawa: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, 2008, s. 14–15.

¹¹ *Zwiększenie dostępu do innowacji w ochronie zdrowia w Polsce. Raport Grupy Roboczej na rzecz Innowacji w Opiece Zdrowotnej 2010*, s. 51. Dostępne w Internecie: www.cioz.pl [data dostępu: 14.01.2012].

Książka skierowana jest zatem do pedagogów społecznych i studentów pedagogiki różnych specjalności (szczególnie studentów kształcących się w zakresie pedagogiki zdrowia czy edukacji zdrowotnej), a zwłaszcza do kobiet zainteresowanych wzmocnieniem i pomnażaniem własnego zdrowia.

Mam również nadzieję, że dylematy, które potraktowano pobieżnie w tej pracy, będą stanowić podstawę kolejnych analiz badawczych i opracowań.

* * *

Szczególne słowa podziękowania kieruję do recenzującej tę książkę Pani dr hab. Wiolety Danilewicz – za wnikliwe uwagi i cenne wskazówki, które istotnie wpłynęły na ostateczną redakcję niniejszej pracy.

Dziękuję Pani prof. dr hab. Ewie Syrek za wsparcie merytoryczne i życzliwe sugestie.

Wyrazy wdzięczności należą się również moim magistrantkom, obecnie już absolwentkom pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego, za zaangażowanie w przygotowanie tekstów.

Niemniej serdeczne podziękowania składam Wydawcy – Zespołowi Redakcyjnemu, a w szczególności Pani Małgorzacie Pogłódek, wicedyrektorowi Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego, za wiele cennych rad oraz decyzję o wydaniu niniejszej publikacji.

Joanna Bulska

On the need of women's health education In the light of socio-pedagogical studies

Summary

A disease is a threat for women's health and life, taking into consideration the fact that the awareness and skills connected with making choices and individual actions, as well as knowledge in this very area are still insufficient. The book introduced to a reader, meets current dilemmas, deals with important social problems related to health, and forces reflection on how to avoid illness or minimize its effects in order to improve women's health in Poland. Thus, what seems appropriate and necessary is propagating and making a widely-understood health education closer.

The very work touches upon, among others, the problem of the role of education in preparing a woman for mother's role. The issues connected with health threats resulting from civilization diseases are discussed in the context of a social disease, namely women's infertility. The therapy of child speech disorders, on the other hand, is presented from the point of view of mother's knowledge and engagement in the treatment process. Raising extremely difficult issues concerning a psychosocial health the research results as regards women's life styles during and after breast cancer treatment, as well as referring to women's physical and mental state in hospitals, taking into account art therapy, were presented. Also, the influence of cosmetic surgeries on women's state was shown, as well as contraception attitudes of young women were illustrated. Women's opinions on the scope and role of selected pro-health actions in various health care institutions or units capable of popularizing health education were discussed. In final, an attempt was made to overview selected health dilemmas that could constitute a threat for women's health and life, and influence the quality of their functioning in a social environment.

О необходимости образования в области здоровья женщин В зеркале социально-педагогических исследований

Резюме

Болезнь является угрозой для здоровья и жизни женщины, особенно по той причине, что осознанность выбора и связанные с этим умения, попытки предпринимать самостоятельные действия, а кроме того, знания в этой области до сих пор недостаточны. Представляемая читателю книга, выходя напротив актуальности поставленных вопросов, поднимает важные общественные проблемы, которые относятся к здоровью и заставляют задуматься над тем, как избежать заболевания или как минимализировать его последствия, чтобы поправить состояние здоровья женщин в Польше. Именно поэтому обязательным и необходимым кажется пропагандирование и распространение широко понимаемого образования в области здоровья.

В настоящей работе затрагивается, в частности, проблема значения образования в подготовке женщины к роли матери. Вопросы, связанные с угрозами для жизни, вытекающими вследствие цивилизационных болезней, рассматриваются в контексте общественной болезни, каковой является женское бесплодие. В свою очередь, терапия детских дисфункций речи представлена с точки зрения знаний и ангажированности матери в процесс лечения. При рассмотрении чрезвычайно трудных вопросов по психосоциальному здоровью приведены результаты исследований, касающиеся стиля жизни женщины во время лечения рака груди и после его окончания, а также относящиеся к самочувствию женщин на стационарном лечении с учетом арттерапии. Кроме того, показано влияние косметических операций на самочувствие женщины и выявлено отношение молодых женщин к противозачаточным средствам. Описаны также мнения женщин на тему сферы и значения избранных действий, служащих сохранению здоровья в разных здравоохранительных учреждениях и органах, способных содействовать распространению знаний в области здоровья. В конце предпринята попытка обозрения отдельных медицинских дилемм, которые могут угрожать здоровью и жизни женщин, а также влиять на качество их функционирования в социуме.